

Plandag 2017

GEDEELDE RUIMTE

Ruimtelijke wetenschappers en beroepsbeoefenaars praten vaak langs elkaar heen. Terwijl onderzoekers 'vanuit hun ivoren toren' beschrijven hoe de overheid door haar wijkenbeleid bijdraagt aan gentrificatie en het verdrücken van sociaal zwakke groepen, proberen beleidsmakers 'met hun poten in de modder' de ruimtelijke kwaliteit in probleemwijken te verbeteren door gaten in het budget op te vullen door samenwerking met private partijen, zonder zich altijd bewust te zijn van de ontwikkeling in de richting van een liberale, ongelijkere, vorm van verstedelijking die zij wellicht op gang brengen. De Plandag, jaarlijks door de Nederlandse en Vlaamse beroepsverenigingen van stedenbouwkundigen en planologen georganiseerd in een stad in de lage landen, probeert een dialoog tussen ruimtelijke professionals met verschillende achtergronden op gang te brengen. In mei dit jaar streek de Plandag neer in het Oost-Vlaamse Gent. Iedere editie staat een andere grote beleidsuitdaging centraal. In 2017 gaat de centrale discussie over de gevolgen van de deeleconomie voor de planologie.

De hoofdspreker van de Plandag, economisch filosoof Rogier De Langhe, stelt dat de digitale revolutie een net zo fundamentele verandering in de samenleving teweegbrengt als de industriële revolutie. De industriële revolutie heeft ons standaardisering gebracht waardoor de productie enorm kon toenemen. Door de opkomst van de welvaartsstaat werden de baten van de groei beter verdeeld, en kon iedereen meer spulletjes kopen, hetgeen heeft gezorgd voor een bestending van de groei. In lijn met Paul Mason's betoog over de aanvang van het 'postkapitalisme', stelt De Langhe dat grondstoffen vervangen zijn door kennis als belangrijkste hulpbron in het productieproces. Terwijl Mason benadrukt dat dit dreigt te leiden tot een tekort aan zinvol werk, onderstreept De Langhe de mogelijkheden voor efficiëntieverbeteringen. Informatietechnologie stelt mensen vervolgens in staat om producten te delen, waardoor mensen de facto beginnen te betalen voor het gebruik van goederen in plaats van het eigendom ervan. Net zoals de industriële revolutie gepaard is gegaan met een nieuwe stedelijke vorm (denk aan de sociaal-ruimtelijke structuur met arbeiderswijken, betere buurten en industrieterreinen), zal ook de postkapitalistische deeleconomie een nieuwe stedelijke vorm met zich meebrengen. De Langhe: "de uitwisseling die mensen altijd naar de stad gelokt heeft, vindt steeds meer digitaal plaats. Op de Noordpool kun je inmiddels ook NetFlixen". In Frankrijk is nu al een tegenbeweging tegen verstedelijking waarneembaar. Een (selecte) groep hoogopgeleide jongeren kiest voor het landelijke leven in plaats van voor de stad. De deeleconomie geeft een voorproefje van de beleidsuitdagingen die dit met zich meebrengt.

Wie de connectie tussen de deeleconomie en de planologie niet direct ziet, doet er goed aan om de berichtgeving in de media rond internetplatformen als AirBnB en Uber erop na te slaan. In de zomer van 2016 kopten verschillende kranten dat het verhuren van vakantiewoningen via AirBnB de woningprijzen in Amsterdam heeft opgedreven. Immers, met prijzen van rond de 100 euro per nacht per appartement, is toeristenverhuur een meer winstgevend bestemming dan (semi-)permanente (kamer) verhuur. Eerder al

zochten taxichauffeurs in verschillende Europese steden de media op om aandacht te vragen voor het feit dat ze weggeconcurrereerd worden door particulieren die via Uber ritjes aanbieden in hun privé auto. Toch hangt er nog altijd een zweem van idealisme rond de deeleconomie, en dat is niet zo raar. Het delen van spullen leidt tot minder verspilling omdat 'restcapaciteit' beter aangewend kan worden.

Moet de overheid 'delen' aanmoedigen of afremmen? Deze vraag kwam vele malen terug tijdens de plenaire discussie en de paperpresentaties in de deelsessies. Als reactie op een discussie tussen Femke Haccou (Gemeente Amsterdam) en Gert Vandemortel (Stad Antwerpen) stelde een deelnemer dat de deeleconomie pas succesvol is wanneer the crowd de overheid volledig vervangt. Het voorbeeld van *BlaBlaCar* (autodelen) laat zien dat de deeleconomie de overheid als dienstverlener inderdaad kan uitdagen. Wanneer autodelen populairder wordt, kan dit de betaalbaarheid van het openbaar vervoer onder druk zetten. Hiervan zijn de zwakkeren in de samenleving, en vooral zij die op afgelegen of gestigmatiseerde locaties wonen, de dupe. De algoritmes die de deeleconomie mogelijk maken, kennen geen rechtvaardigheidsgevoel. Haccou benadrukt dat de Gemeente Amsterdam de deeleconomie daarom wil reguleren. Een kamer in je woning verhuren via een online platform mag, maar voor een beperkt aantal nachten, waardoor speculatie onaantrekkelijk wordt.

Moet de overheid 'delen' aanmoedigen of afremmen?

Het aantrekkelijke van de Plandag is dat in de deelsessies volop is gediscussieerd over nieuwe vormen van ruimtelijk beleid die de veranderingen die gepaard gaan met de opkomst van de digitale deeleconomie kunnen accommoderen, zonder een blauwdruk te hebben klaarliggen voor iedere hype. De papers die beloofd zijn met de prijs voor 'de jonge planoloog' en het beste Plandag-paper, passen perfect in dit thema. De winnende papers van Hanneke Puts en Jurgen van der Heijden, en van Breitske Boonstra beschrijven respectievelijk hoe via sturing met 'toekomstwaarden' de ruimtelijke kwaliteit van een gebied opgevaardeerd kan worden, en hoe 'improviserende planners' een regierol kunnen spelen in maatschappelijke en ruimtelijke veranderingen. De prijs voor de jonge planoloog is uitgereikt aan Griet Juwet, die met haar paper over de ruimtelijke dimensie van de energietransitie in Vlaanderen richting geeft aan het beleidsdebat in het veld.

Hoewel een aantal discussies, zoals die over de regierol van de planoloog, op iedere editie van de Plandag terug lijken te komen, zijn de actuele en fundamentele discussies tussen ruimtelijke wetenschappers en beroepsbeoefenaars zeer waardevol. De gedeelde ervaringen zullen beslist bijdragen een hernieuwde energie om als ruimtelijke professional bij te dragen aan een efficiëntere en eerlijkere (deel) economie.

Barend Wind (b.j.wind@rug.nl) is Universitair Docent Sociale Planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen.